

Περίληψη παράστασης

Βρισκόμαστε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα σ' ένα χωριό της οθωμανικής Κρήτης. Ένας νέος εξισλαμίζεται και γίνεται γενίτσαρος για να μπορέσει να παντρευτεί την αγαπημένη του γειτόνισσα. Η διαμάχη των γονιών τους θα οδηγήσει ωστόσο στον «από λάθος» θάνατο του πατέρα του νεαρού. Ο χρόνος θα αρχίσει να σβήνει τη θλίψη του νέου, αλλά θα φέρει και το φάντασμα του πατέρα στο σπίτι του ζευγαριού. Τότε μπαίνει στη ζωή τους ένας γάλλος έμπορος, ο Ρεϊμπώ, φέρνοντας δώρα και υποσχέσεις για ένα καλύτερο μέλλον...

Συντελεστές

Σενάριο-Σκηνοθεσία: Johnny O
Βοηθός σκηνοθέτη: Μαρία Νικολαΐδου
Σκηνικά: Αντώνης Νομικός
Ενδυματολόγος: Μαρία Γεωργάτου
Μουσική: Βασίλης Μπαμπούνης
Αφήγηση-Τραγούδι: Αγγελική Αγαλιανού
Λύρα-Τραγούδι: Γιώργης Ξαγοράρης
Αφίσα-Φωτογραφίες: Ελευθερία Ίκε
Παίζουν: Αργυρώ Ταμβάκου, Γιώργος Ντούσης, Βασίλης Καζής, Ντίνος Ποντικόπουλος, Σίμος Κυπαρισσόπουλος, Johnny O

Ευχαριστούμε θερμά τους Cretan Jazz Project για την παραχώρηση του τραγουδιού «Χανιώτικος συρτός», τη χορογράφο Κατερίνα Γεβετζή και τον γραφίστα Αλέξανδρο Σκαρίμπα. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τους Γιάννη Σπυρόπουλο, Μαρίνο Σαρηγιάννη και Αφροδίτη Καντιάνη για την πολύτιμη και συνεχή υποστήριξη.

Οι γενίτσαροι πέρα από το παιδομάζωμα

Οι γενίτσαροι δημιουργήθηκαν τον 14^ο αιώνα ως ένα επίλεκτο στρατιωτικό σώμα που έπαιζε τον ρόλο προσωπικής φρουράς του οθωμανού σουλτάνου. Αποτελούνταν από υπηρέτες του τελευταίου που προέρχονταν κυρίως από το παιδομάζωμα. Ωστόσο, από τον 17^ο αιώνα η πλειονότητα των διορισμών στο γενιτσαρικό σώμα παύει να γίνεται μέσω αυτής της πρακτικής. Το παιδομάζωμα αντικαθίσταται σταδιακά και πλήρως από ένα πολύ πιο ανοικτό σύστημα στρατολόγησης, επιτρέποντας σε οποιονδήποτε μουσουλμάνο διέθετε τα οικονομικά ή πολιτικά μέσα να διεισδύει στις τάξεις του στρατού. Έως τις αρχές του 19ου αιώνα εκατοντάδες χιλιάδες μουσουλμάνοι γίνονται γενίτσαροι.

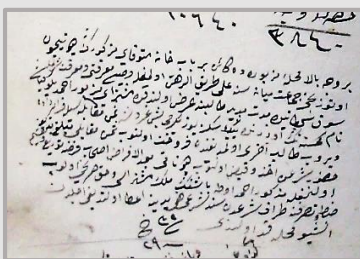

Σύμβολα γενιτσαρικών λόχων.

Mahmoud Chevet Pacha, *L'organisation et les uniformes de l'armée ottomane: depuis sa création jusqu'à nos jours. Première partie depuis 1326 jusqu'à 1826, avec 247 gravures coloriées*, Κωνσταντινούπολη, Mekteb-i Harbiye Matbaasi, 1909.

Καθώς οι γενίτσαροι αποκτούν έναν ολοένα πιο «λαϊκό» και μαζικό χαρακτήρα, οι λόχοι τους χάνουν μεν μέρος της στρατιωτικής τους ισχύος, αλλά παράλληλα μετατρέπονται σε οργανισμούς που ελέγχουν ένα σημαντικό κομμάτι της οθωμανικής οικονομίας, λειτουργώντας πρακτικά ως χρηματοπιστωτικά/επενδυτικά ιδρύματα και μέσα πολιτικο-οικονομικής δικτύωσης. Στο πλαίσιο αυτό, ένα σημαντικό κομμάτι της εγχώριας οθωμανικής παραγωγής, του εμπορίου και των φόρων του κράτους περιέρχεται στα χέρια των γενιτσάρων. Η Κρήτη επηρεάζεται έντονα από αυτές τις εξελίξεις.

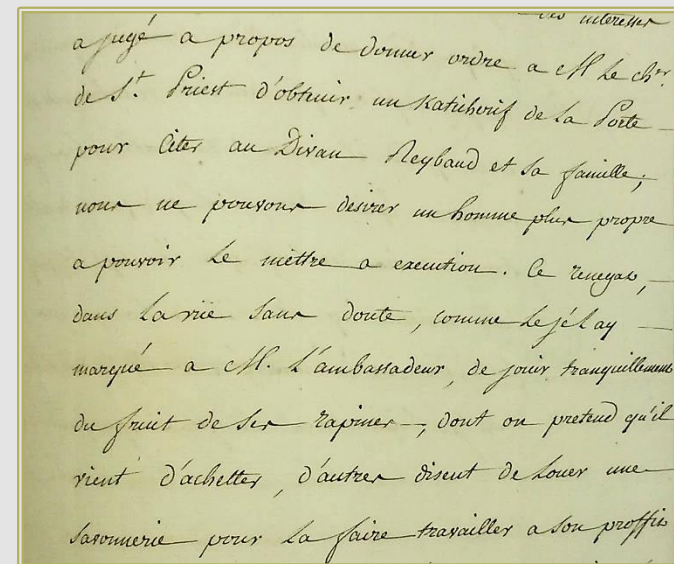
Ήδη από το 1645 ένας τεράστιος αριθμός Κρητικών αναγνωρίζει τις μεγάλες δυνατότητες δικτύωσης και κοινωνικοοικονομικής ανέλιξης που προσφέρονται από το γενιτσαρικό σώμα και εξισλαμίζεται οικειοθελώς για να εισέλθει στις τάξεις του. Λίγο πριν από το 1821 διάφορες εκτιμήσεις ανεβάζουν τον αριθμό των μουσουλμάνων Κρητικών στο ήμισυ σχεδόν του συνολικού πληθυσμού του

Κατάσχεση περιουσίας δανειολήπτη μουσουλμάνου από γενιτσαρικό λόχο εξαιτίας των χρεών του πρώτου. Τουρκικό Αρχείο Ηρακλείου, τ.43:98

νησιού, ενώ, σύμφωνα με το σύνολο των σχετικών μαρτυριών της εποχής, όλοι σχεδόν συνδέονται με τους γενιτσάρους. Αιχμή της τοπικής οικονομίας αποτελεί η παραγωγή και εξαγωγή ελαιολάδου και σαπουνιού, προϊόντα που ελέγχονται σχεδόν αποκλειστικά από μέλη του γενιτσαρικού σώματος, ενώ τα κοινά ταμεία των λόχων που εδρεύουν στο νησί εξελίσσονται στους πιο μεγάλους πιστωτικούς οργανισμούς της Κρήτης.

Στο πλαίσιο αυτό οι μουσουλμάνοι κυριαρχούν στην εντόπια οικονομική ζωή και αναγκάζουν – τόσο με οικονομικές πρακτικές όσο και με βίαιες κινητοποιήσεις – τους χριστιανούς, ντόπιους και ξένους, να εξαρτηθούν οικονομικά από αυτούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της εξέλιξης αποτελεί η εξάρτηση από τα γενιτσαρικά δίκτυα των γάλλων εμπόρων που εμπορεύονταν ελαιόλαδο για τα σαπωνοποιεία της Μασσαλίας.

Αλληλογραφία του γάλλου προξένου στην Κρήτη. Αναφέρεται στην προσέγγιση των γενιτσάρων από τον καταχρεωμένο έμπορο Ρεϊμπώ με σκοπό τη σύναψη δανείων.

Archives Nationales de France, Affaires Etrangères, B1, La Canée, τ. 14 (10 Οκτωβρίου 1775)

Υπερφυσικό, φαντάσματα και βρυκόλακες

Παρόλο που ιστορίες με φαντάσματα συναντώνται πολύ σπάνια στην οθωμανική τουρκική λογοτεχνία (όπου στη θέση τους έχουμε τα πνεύματα, τα γνωστά τζίνια δηλαδή), τα βαλκανικά και νησιωτικά εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν πλούσια σε λαϊκές παραδόσεις σχετικά με βρυκόλακες, νεράιδες και φαντάσματα. Πέρα από τις γνωστές παραδόσεις του σλαβικού κόσμου για τα βαμπίρ, ιστορίες με βρυκόλακες αφθονούν τόσο στις Κυκλάδες, όσο και στην Κρήτη, όπου οι καταχανάδες είναι νεκροί που βγαίνουν από τον τάφο και τρομοκρατούν τον κόσμο, μέχρι να εξουδετερωθούν με τη χρήση ασβέστη, φωτιάς ή παλουκώματος. Μάλιστα, πολλοί δυτικοί περιηγητές αναφέρουν διάφορες τέτοιες ιστορίες που λειτουργούσαν ως

προκάλυμμα για παράνομες σχέσεις στις μικρές κοινωνίες της υπαίθρου, όπου τα νέα διαδίδονταν γρήγορα...

Μαγικό φυλακτό.
Παρίσι, Bibliothèque nationale de France, suppl. Turc 244, οθωμανική μετάφραση (τέλη 16^{ου} αι.) του περίφημου εγχειριδίου μαγείας του αλ-Μπουνί (πέθ. 1225).

γραμμάτων του αραβικού αλφαβήτου έβρισκε πολλές χρήσεις στην κατασκευή φυλαχτών, σφραγίδων ή συμβόλων με σκοπό τη χειραγώγηση των δυνάμεων του υπερφυσικού (αγγέλων ή τζινιών κυρίως) προς όφελος του χρήστη.

Τα ερευνητικά προγράμματα JaNet και GHOST

Η παράσταση προετοιμάστηκε στο πλαίσιο της δράσης των ερευνητικών προγραμμάτων JaNet και GHOST του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας στο Ρέθυμνο. Και τα δύο προγράμματα, πενταετούς διάρκειας, χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (ERC), τον σημαντικότερο θεσμό υποστήριξης της έρευνας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με επιστημονικούς υπεύθυνους τους ερευνητές Γιάννη Σπυρόπουλο και Μαρίνο Σαρηγιάννη αντίστοιχα και πολυπληθή ομάδα επιστημονικών συνεργατών, μεταδιδασκόντων, υποψηφίων διδασκόντων και συνεργαζόμενων ερευνητών του εξωτερικού.

Το πρόγραμμα *JaNet: Janissaries in Ottoman Port-Cities: Muslim Financial and Political Networks in the Early Modern Mediterranean* (ERC StrGr-2018 no. 849911. Ιστότοπος: <https://janet.ims.forth.gr/>) διερευνά τον οικονομικό και κοινωνικοπολιτικό ρόλο των γενιτσάρων τον 18^ο και τον 19^ο αιώνα μέσω της εξέτασής τους ως δικτύων στη Μεσόγειο. Το

JaNet φιλοδοξεί να προσφέρει μια ριζικά νέα ιστορική ανάλυση σε σχέση αφενός με τον ρόλο των μουσουλμάνων στην οθωμανική και την ευρύτερη εμπορική οικονομία της Μεσογείου και αφετέρου με τις διαδικασίες που οδηγούσαν στη δημιουργία διασπορών και στη μεταφορά ανθρώπων και ιδεών μεταξύ διαφόρων μουσουλμανικών κοινοτήτων στην περιοχή.

Το πρόγραμμα *GHOST: Geographies and Histories of the Ottoman Supernatural Tradition* (ERC CoGr-2017 no. 771766) εξετάζει τις αντιλήψεις των Οθωμανών για τη φύση και το υπερφυσικό. Βασικοί στόχοι του είναι να εξερευνήσει τη σημασία και το περιεχόμενο των διαφόρων όρων που σχετίζονται με την έννοια του υπερφυσικού, να τοποθετήσει τις σχετικές πεποιθήσεις στις διάφορες οθωμανικές κοσμοεικόνες, να αναλύσει τις μεταβολές τους στο πέρασμα του χρόνου και να τις συσχετίσει με διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές ομάδες, στο πλαίσιο θεωρητικών υποθέσεων όπως ο «Διαφωτισμός» ή η «απομάγευση του κόσμου». Στον ιστότοπο <https://ghost.ims.forth.gr/> μπορεί κανείς να δει λεπτομέρειες για την ομάδα εργασίας, τις δημοσιεύσεις και τα επιτεύγματα του προγράμματος.

Μαγικό φυλακτό.
Παρίσι, Bibliothèque nationale de France, suppl. Turc 244.

